

اصول تفتیش و بازرسی

در آیین دادرسی کیفری

مؤلفان:

دکتر حمدرضا الهی منش

عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران شمال، تاسی سابق دیوان عالی کشور

رحیم پایان

دانشجوی دکتری تخصصی حقوق کیفری و جرم شناسی

مدرس دانشگاه

معصومه خدنگ

کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم شناسی

مجمع علمی و فرهنگی مجد

سرشناسه : الهی منش، محمدرضا،

عنوان قراردادی : ایران. قوانین و احکام
Iran. Laws, etc

عنوان و نام پدیدآور : اصول تفتیش و بازرسی در آیین دادرسی کیفری / مؤلفان محمدرضا الهی منش، وحید پایان، معصومه خدنگ.

مشخصات نشر : تهران: مجد، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری : ۲۰۰ ص.

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۹۸۶-۰

وضعیت فهرست نویسی : فیبا

موضوع : جرم‌یابی -- قوانین و مقررات -- ایران

موضوع : Criminal investigation -- Law and legislation -- Iran

موضوع : صحنه جرم -- ایران -- پی‌جویی

موضوع : Crime scene searches -- Iran

شناسه افزوده : پایان، وحید،

شناسه افزوده : خدنگ، معصومه،

ضابطان دادگستری -- وضع حقوقی و قوانین -- ایران

Bailiffs -- Legal status, Laws, etc. -- Iran

رده بندی کنگره : ۱۳۹۷ الف ۷/الف / KMH۴۶۳۶

رده بندی دیویی : ۳۴۶/۵۵

شماره کتابشناسی ملی : ۵۴۲۷۶۶۶

آیین دادرسی جزایی -- ایران

Criminal procedure -- Iran

هرگونه تکثیر کمالی قسمی از کتاب بدون اجازه پدیدآورنده، یا ناشر خلاف قانون، شرع و اخلاق است.
موارد تلف را به دفتر مرکزی «مجد» گزارش فرمایید.

اصول تفتیش و بازرسی در آیین دادرسی کیفری

مؤلفان: دکتر محمدرضا الهی منش / وحید پایان / معصومه خدنگ

انشارات مجد

چاپ اول : ۱۳۹۷ قیمت : ۲۰۰۰ تومان تعداد : ۵۰۰ نسخه

حق چاپ محفوظ و منحصراً «مجد» است.

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۳-۹۸۶-۰

978-600-193-986-0

دفتر مرکزی مجد:

تهران، میدان انقلاب، تقاطع خیابان منیری جاوید و شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۷

تلفن و دورنگار: ۶۶۴۹۵۰۳۴ - ۶۶۴۱۲۰۷۸ - ۶۶۴۰۳۸۶

فروشگاه مرکزی: تقاطع خیابان منیری جاوید و شهدای ژاندارمری، پلاک ۵۹

تلفن: ۶۶۴۰۹۴۲۲ - ۶۶۴۸۶۸۷۴

www.majdlaw.com

E-mail: info@majdlaw.com

کانال رسمی انشارات مجد در تلگرام: @majdlaw

فهرست مطالب

۱۵	 پیشگفتار
۱۹	 بخش نخست: اصول عمومی تفتیش و بازرسی
۲۲	 فصل نخست: کلیات
۲۲	 گفتار نخست: مفهوم، پیشینه و جایگاه تفتیش و بازرسی
۲۲	 مبحث نخست: مفهوم تفتیش و بازرسی
۲۵	 مبحث دوم: پیشینه تفتیش
۲۶	 مبحث سوم: جایگاه تفتیش و بازرسی در دانش حقوق
۲۶	 بند نخست: حقه حق بین الملل
۲۶	 بند دوم: حقوق بشر
۲۶	 بند سوم: حقیق اساسی
۲۷	 بند چهارم: حقوق جزا
۲۷	 بند پنجم: آیین دادرسی کیفری
۲۸	 گفتار دوم: اهداف و گونه‌های تفتیش و بازرسی
۲۸	 مبحث نخست: اهداف تفتیش و بازرسی
۲۸	 بند نخست: کشف جرم و حقیقت
۲۸	 الف) کشف جرم
۲۹	 ب) کشف حقیقت
۳۰	 بند دوم: پیشگیری از وقوع بزه
۳۰	 بند سوم: دستگیری متهم یا بزهکار
۳۱	 بند چهارم: دستیابی به آثار بزه و بزه دیده
۳۱	 الف) دستیابی به آثار بزه
۳۱	 ب) دستیابی به بزه دیده
۳۱	 بند پنجم: جلوگیری از امحای نشانه‌های بزه
۳۲	 بند ششم: اهداف ویژه
۳۲	 مبحث دوم: گونه‌های تفتیش و بازرسی
۳۳	 بند نخست: تفتیش و بازرسی قبل و بعد از بزه
۳۳	 بند دوم: تفتیش و بازرسی مستقیم و نیابتی، قضایی و امنیتی
۳۳	 الف) تفتیش و بازرسی مستقیم و نیابتی
۳۳	 ب) تفتیش و بازرسی قضایی و امنیتی

- بند سوم: تفتیش و بازرسی در جرایم مشهود و غیرمشهود، موردی و همگانی ۳۴
- الف) تفتیش و بازرسی در جرایم مشهود و غیرمشهود ۳۴
- ب) تفتیش و بازرسی موردی و همگانی ۳۴
- بند چهارم: تفتیش و بازرسی توسط انسان و غیرانسان ۳۴
- بند پنجم: تفتیش و بازرسی بر اساس ظن قوی ۳۵
- بند ششم: تفتیش و بازرسی برای دستیابی به شخص یا دستیابی به دلایل ۳۵
- گفتار سوم: نظریه‌های گوناگون و ضمانت اجرای عدم رعایت مقررات
- تفتیش و بازرسی ۳۵
- مبحث نخست: تعیین حدود آزادی عمل در انجام تفتیش و بازرسی ۳۵
- بند نخست: نظریه آزادی ضابطین در تفتیش و بازرسی‌ها ۳۶
- بند دوم: نظریه استثنایی بودن تفتیش و بازرسی‌ها ۳۷
- بند سوم: تفریق محله مختلط ۳۸
- مبحث دوم: ضمانت اجرای نقض مقررات مربوط به تفتیش و بازرسی ۳۹
- بند نخست: ضمانت اجرای تفتیش و بازرسی به افراد غیر ضابط ۳۹
- بند دوم: ضمانت اجرای تفتیش و بازرسی ۳۹
- بند سوم: ضمانت اجرای نقض مقررات تفتیش و بازرسی توسط ضابطان
- دادگستری ۴۰
- بند چهارم: ضمانت اجرای اقدامات غیرقانونی مقامات قضایی و ضابطین
- دادگستری ۴۰
- الف) مسئولیت انتظامی ۴۰
- ب) مسئولیت کیفری ۴۲
- پ) مسئولیت مدنی ۴۳
- گفتار چهارم: رویکرد نظام‌های آئین دادرسی کیفری به تفتیش و بازرسی ۴۴
- مبحث نخست: نظام دادرسی اتهامی ۴۴
- مبحث دوم: نظام دادرسی تفتیشی ۴۶
- مبحث سوم: نظام دادرسی مختلط ۴۸
- فصل دوم: اصول بنیادین و عمومی تفتیش و بازرسی کیفری ۵۱
- گفتار نخست: اصول بنیادین تفتیش و بازرسی کیفری ۵۱
- مبحث نخست: مبانی اصل ممنوعیت تفتیش و بازرسی ۵۱
- بند نخست: اصل لزوم احترام به کرامت انسانی ۵۱
- الف) کرامت طبیعی یا ذاتی ۵۲
- ب) کرامت اکتسابی یا حیثیت ۵۲
- بند دوم: اصل لزوم احترام به حریم خصوصی ۵۵

۵۶	بند سوم: اقتضای اصل برائت و اصل منع دلیل تراشی
۵۷	بند چهارم: قوانین داخلی
۵۷	الف) قانون اساسی
۵۹	ب) قوانین عادی
	بند پنجم: پذیرفته شدن اصل ممنوعیت تفتیش و بازرسی در حقوق برخی
۶۱	کشورها
۶۲	الف) قانون اساسی کانادا
۶۲	ب) قانون اساسی ایتالیا
۶۳	پ) قانون اساسی امریکا
۶۳	ت) قانون اساسی آلمان
۶۴	بند ششم: تفتیش و بازرسی در اسناد بین‌المللی
۶۴	الف) اعلامیه جهانی حقوق بشر
۶۵	ب) موافقتنامه اروپایی حقوق بشر
۶۵	پ) کنفرانس خدنگلستکلم
۶۶	ت) اعلامیه اساسی حقوق بشر
۶۶	ث) میثاق بین‌المللی حقوق سیاسی و مدنی
۶۷	ج) کنوانسیون اروپایی حمایت از حقوق بشر و آزادی‌های اساسی
۶۷	چ) اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی
۶۸	مبحث دوم: استثنائات اصل ممنوعیت تفتیش و بازرسی
۶۹	بند نخست: رضایت شخصی
۷۱	بند دوم: حالت‌های فوق‌العاده
۷۲	الف) حکومت نظامی
۷۳	ب) حالت جنگ
۷۴	پ) محدودیت‌های ضروری یا شرایط اضطراری
۷۵	بند سوم: اجرای عدالت و دادرسی
۷۵	مبحث سوم: موارد ممنوعیت مطلق تفتیش و بازرسی
۷۵	بند نخست: جرائم کم اهمیت و ساده
۷۶	الف) جرائم خلافی
۷۶	ب) جرائم جنجالی
۷۷	بند دوم: جرم آینده
۷۸	بند سوم: مزایا و مصونیت‌ها
۷۹	الف) مصونیت‌های سیاسی
۸۱	ب) مصونیت‌های کنسولی

- ۸۲..... پ) قلمرو مصونیت قضایی
- ۸۳..... ت) مصونیت‌های سازمان‌های بین‌المللی
- ۸۴..... گفتار دوم: اصول عمومی تفتیش و بازرسی‌های کیفری
- ۸۵..... مبحث نخست: اصول مرتبط با صلاحیت و دستور تفتیش و بازرسی
- ۸۵..... بند نخست: اصول مرتبط با صلاحیت
- ۸۵..... الف) معین و مشخص بودن صلاحیت ضابطان
- ۸۶..... ب) جواز تفویض نمایندگی و نیابت در تفتیش و بازرسی
- ۸۷..... بند دوم: اصول مربوط به دستور تفتیش و بازرسی
- ۸۷..... الف) لزوم تفتیش و بازرسی بر مبنای قانون یا رضایت فرد
- ۸۸..... ب) کتبی بودن دستور تفتیش و بازرسی
- ۹۰..... ب) معین و مشخص بودن موضوع تفتیش و بازرسی
- ۹۱..... ت) رعایت شاخصه‌های قانونی در دستور تفتیش و بازرسی
- ۹۲..... ب) تفتیش و بازرسی بر اساس منطق
- ۹۳..... ج) تفتیش و بازرسی پس از وقوع بزه
- ۹۴..... ج) تناسب تفتیش و بازرسی با بزه
- ۹۵..... ح) ممنوعیت تفتیش و بازرسی‌های تبعیض‌آمیز
- ۹۵..... مبحث دوم: اصول قبل از آغاز تفتیش و بازرسی
- ۹۶..... بند نخست: ارائه‌ی معرفی‌نامه و دستورنامه
- ۹۷..... بند دوم: درخواست استرداد دلیل بزه قبل از تفتیش و بازرسی
- ۹۸..... مبحث سوم: اصول هنگام تفتیش و بازرسی
- ۹۹..... بند نخست: اجرای تفتیش و بازرسی به طرق فانی
- ۱۰۰..... بند دوم: تفتیش و بازرسی در حضور شاهد
- ۱۰۱..... بند سوم: تفتیش و بازرسی در روز
- ۱۰۲..... بند چهارم: لزوم رعایت موازین شرعی
- ۱۰۳..... بند پنجم: تسریع در انجام تفتیش و بازرسی
- ۱۰۴..... بند ششم: محدودیت تفتیش و بازرسی به بزه اتهامی
- ۱۰۵..... بند هفتم: نظارت و آموزش در تفتیش و بازرسی
- ۱۰۶..... بند هشتم: به‌کارگیری الگوهای استاندارد به هنگام تفتیش و بازرسی
- ۱۰۶..... بند نهم: منع جابه‌جایی، دستکاری و آلودگی اشیاء
- ۱۰۶..... الف) منع جابه‌جایی اشیاء
- ۱۰۷..... ب) منع دستکاری و آلودگی اشیاء
- ۱۰۷..... بند دهم: منع تفتیش و بازرسی خشن و موهن
- ۱۰۸..... بند یازدهم: توقیف دلایل و اشیای بزه آشکار و غیرمرتبط

مبحث چهارم: اصول مرتبط با حریم خصوصی در تفتیش و بازرسی	۱۰۸
بند نخست: عدم افشاء اسرار	۱۰۸
بند دوم: منع استفاده از ابزارهای نقض کننده ی حریم خصوصی	۱۰۹
بند سوم: سری و غیرعلنی بودن تفتیش و بازرسی	۱۱۰
مبحث پنجم: اصول مرتبط با خسارت و خطر در تفتیش و بازرسی	۱۱۱
بند نخست: منع استفاده از ابزارهای مضر	۱۱۱
بند دوم: منع ورود زیان	۱۱۲
بند سوم: کاهش خطرات ناشی از تفتیش و بازرسی	۱۱۲
بند چهارم: جبران زیان	۱۱۳
مبحث ششم: اصول پس از اتمام تفتیش و بازرسی	۱۱۴
بند نخست: توصیف اشیاء و دادن رسید	۱۱۵
بند دوم: تنظیم و تسلیم صورت جلسه ی تفتیش و بازرسی	۱۱۶
گفتار سوم: چند مسئله ی ویژه در تفتیش و بازرسی کیفری	۱۱۸
مبحث نخست: تفتیش عفوئه	۱۱۸
مبحث دوم: تفتیش و بازرسی با استفاده از سگ های آموزش دیده	۱۱۹
بند نخست: دیدگاه های سرعی (نظرسنجی فقهی)	۱۲۱
بند دوم: دیدگاه های حقوقی	۱۲۲
مبحث سوم: تفتیش و بازرسی غیرقانونی و دلایل غیر مرتبط و قابلیت	
استناد به آن	۱۲۴
بند نخست: کشف ادله ی بزه اتهامی در تفتیش و بازرسی غیرقانونی	۱۲۵
بند دوم: کشف دلایل بزه دیگر در ضمن تفتیش و بازرسی قانونی	۱۳۰
بخش دوم: اصول اختصاصی (ویژه) تفتیش و بازرسی های کیفری	۱۳۳
فصل نخست: تفتیش و بازرسی بدنی و عناصر مادی بدن، وارسی اشیاء و اماکن	۱۳۶
گفتار نخست: تفتیش و بازرسی بدنی و عناصر مادی بدن	۱۳۶
مبحث نخست: اصول اختصاصی تفتیش و بازرسی بدنی	۱۳۸
بند نخست: اصول مرتبط با مکان	۱۳۹
الف) جواز تفتیش و بازرسی محل های عمومی	۱۳۹
ب) امنیت مکان تفتیش و بازرسی بدنی عربان و اندام های داخلی	۱۴۰
پ) تفتیش و بازرسی بدنی اماکن امنیتی	۱۴۰
بند دوم: اصول مرتبط با جنسیت و اندام های داخلی	۱۴۱
الف) سنخیت جنسیت	۱۴۱
ب) منع لمس اندام های جنسی	۱۴۲

- ۱۴۲..... (پ) طرق تفتیش و بازرسی اندام‌های داخلی و تناسلی
- ۱۴۲..... (ت) تفتیش و بازرسی بدنی عریان
- ۱۴۳..... (ث) تفتیش و بازرسی مستقیم عناصر مادی بدن
- ۱۴۴..... بند سوم: سایر اصول تفتیش و بازرسی بدنی
- ۱۴۴..... (الف) منع تفتیش و بازرسی لباس زیر
- ۱۴۵..... (ب) منع الزام افراد به درآوردن لباس در انتظار عمومی
- ۱۴۵..... (پ) استفاده از تجهیزات ویژه
- ۱۴۵..... مبحث دوم: نقد و بررسی امنیت تفتیش و بازرسی در ایران
- بند نخست: نقد برخی از بخشنامه‌های قوه‌ی قضائیه مرتبط با تفتیش و بازرسی
- ۱۴۶.....
- بند دوم: نقد صادیقی از تفتیش و بازرسی بدنی
- ۱۴۸.....
- گفتار دوم: تفتیش و بازرسی یا واری اشیاء
- ۱۴۹.....
- مبحث نخست: اصول مشترک تفتیش و بازرسی اشیاء
- ۱۵۰.....
- بند نخست: اصول عام تفتیش و بازرسی اشیاء
- ۱۵۰.....
- (الف) شناسایی مالک یا تصرف اشیاء
- ۱۵۰.....
- (ب) ذکر لمس اشیاء در صورت جلسه تفتیش و بازرسی
- ۱۵۰.....
- بند دوم: اصول پس از تفتیش و بازرسی
- ۱۵۰.....
- (الف) ممنوعیت استفاده از اشیای موضوع تفتیش و بازرسی
- ۱۵۰.....
- (ب) استرداد اشیای بلامانع به مالک یا متصرف قانونی
- ۱۵۱.....
- (پ) مراقبت و حفاظت از اشیاء
- ۱۵۲.....
- مبحث دوم: اصول اختصاصی تفتیش و بازرسی اشیاء
- ۱۵۳.....
- بند نخست: تفتیش و بازرسی خودرو
- ۱۵۳.....
- (الف) مصونیت برخی خودروها
- ۱۵۴.....
- (ب) پیاده کردن سرنشینان
- ۱۵۴.....
- (پ) تقدم تفتیش و بازرسی پیرامون خودرو
- ۱۵۵.....
- (ت) تفتیش و بازرسی صندوق عقب و محیط‌های سرپسته خودرو
- ۱۵۵.....
- (ث) تفتیش و بازرسی و تخلیف رانندگی
- ۱۵۶.....
- (ج) منع تفتیش و بازرسی سرنشینان
- ۱۵۶.....
- (چ) تفتیش و بازرسی خودروهای بدون سرنشین
- ۱۵۶.....
- (ح) ذکر وضعیت خودرو در صورت جلسه
- ۱۵۶.....
- بند دوم: تفتیش و بازرسی هواپیما
- ۱۵۷.....
- (الف) اصل صلاحیت در تفتیش و بازرسی هواپیما
- ۱۵۷.....
- (ب) تفتیش و بازرسی هواپیما در آسمان آزاد
- ۱۵۷.....

۱۵۷.....	ب) تفتیش و بازرسی توسط فرماندهی هواپیما
۱۵۸.....	ت) فراگیر بودن مفهوم تفتیش و بازرسی هواپیما
۱۵۸.....	بند سوم: تفتیش و بازرسی کشتی‌ها
۱۵۸.....	الف) مصونیت کشتی جنگی
۱۵۹.....	ب) تفتیش و بازرسی کشتی‌های مظنون به تجارت برده
۱۵۹.....	پ) تفتیش و بازرسی کشتی دزدان دریایی
۱۵۹.....	گفتار سوم: تفتیش و بازرسی اماکن
۱۶۱.....	مبحث نخست: اماکن عمومی
۱۶۱.....	بند نخست: اصول اولیه تفتیش و بازرسی اماکن عمومی
۱۶۱.....	الف) تفتیش و بازرسی اماکن عمومی با لذات
۱۶۱.....	ب) منع تفتیش و بازرسی در موارد جواز معاینه محل
۱۶۲.....	بند دوم: اصول مربوط به باز کردن مکان و محل
۱۶۲.....	الف) جواز باز کردن محل
۱۶۲.....	ب) باز کردن محل‌ها و شیای بسته
۱۶۳.....	بند سوم: ممنوعیت ورود و خروج به اماکن عمومی بالعرض
۱۶۳.....	مبحث دوم: اماکن خصوصی
۱۶۴.....	بند نخست: موارد اجازه تفتیش و بازرسی اماکن خصوصی
۱۶۴.....	الف) تفتیش و بازرسی قمارخانه‌ها
۱۶۴.....	ب) تفتیش و بازرسی اماکن فسق و فجور و فحشا
۱۶۵.....	پ) تفتیش و بازرسی اماکن استعمال مواد مخدر و تریاق
۱۶۵.....	بند دوم: موارد مشروط تفتیش و بازرسی اماکن خصوصی
۱۶۵.....	الف) خصوصی بودن اماکن دیپلماتیک
۱۶۵.....	ب) تفتیش و بازرسی دفتر کار و کلا، سردفتران و پزشکان
۱۶۷.....	مبحث سوم: اماکن دولتی
۱۶۷.....	بند نخست: تفتیش و بازرسی در حضور بالاترین مقامات و مأمورین
۱۶۸.....	حاضر
۱۶۸.....	بند دوم: زمان تفتیش و بازرسی اماکن دولتی
۱۶۹.....	بند سوم: کیفیت تفتیش و بازرسی منازل و محل کار برخی مقامات دولتی
۱۷۰.....	فصل دوم: تفتیش و بازرسی اطلاعات و ارتباطات، منازل و خانه‌ها
۱۷۰.....	گفتار نخست: تفتیش و بازرسی اطلاعات و ارتباطات
۱۷۰.....	مبحث نخست: اصول تفتیش داده‌ها و اطلاعات شخصی
۱۷۲.....	بند نخست: اصول اولیه تفتیش اطلاعات
۱۷۲.....	الف) عمومی نبودن اطلاعات

- ۱۷۲..... (ب) گرفتن رضایت و اطلاعات از خود شخص
- ۱۷۳..... (پ) حضور متصرف قانونی و متصدیان هنگام تفتیش
- ۱۷۳..... (ت) جواز استثنایی تفتیش داده‌ها و اطلاعات حساس
- ۱۷۴..... (ث) صدور دستور تفتیش داده‌ها و سامانه‌های رایانه‌ای و مخابراتی
- ۱۷۴..... بند دوم: اصول مرتبط با امنیت اطلاعات
- ۱۷۴..... (الف) منع انتقال اطلاعات
- ۱۷۵..... (ب) امنیت دادن اطلاعات
- ۱۷۵..... بند سوم: اصول اعلامی تفتیش اطلاعات
- ۱۷۵..... (الف) اعلام مستند قانونی تفتیش اطلاعات
- ۱۷۵..... (ب) حق اخذ رونوشت (کپی) از داده‌های توقیف شده
- ۱۷۶..... (پ) اعلام اهداف و مقاصد تفتیش اطلاعات
- ۱۷۶..... (ت) اعلام آگاه شوندگان از اطلاعات
- ۱۷۶..... (ث) اعلام نتیجه عدم ارائه‌ی اطلاعات
- ۱۷۷..... مبحث دوم: اصول تفتیش با رهگیری ارتباطات
- ۱۷۸..... بند نخست: اصول اولیه تفتیش ارتباطات
- ۱۷۸..... (الف) غیرعمومی بودن ارتباطات
- ۱۷۹..... (ب) در حال انتقال بودن
- ۱۷۹..... (پ) صلاحیت تفتیش
- ۱۸۰..... بند دوم: موارد اجازه تفتیش اطلاعات
- ۱۸۰..... (الف) موارد اجازه تفتیش نامه‌ها و مرسولات
- ۱۸۱..... (ب) موارد اجازه تفتیش ارتباطات از راه دور
- ۱۸۱..... (پ) موارد اجازه تفتیش ارتباطات اینترنتی
- ۱۸۲..... بند سوم: اصول مرتبط با حریم خصوصی
- ۱۸۲..... (الف) وضعیت قانونی محرمان اسرار
- ۱۸۲..... (ب) بررسی در حضور متهم یا وکیل او
- ۱۸۲..... گفتار دوم: تفتیش و بازرسی منازل و خانه‌ها
- ۱۸۵..... مبحث نخست: اصول اولیه‌ی تفتیش و بازرسی منزل و مسکن
- ۱۸۵..... بند نخست: محصور بودن محل
- ۱۸۶..... بند دوم: اجازه ورود به محل غیرمسکونی
- ۱۸۶..... بند سوم: تفتیش و بازرسی در غیاب متصرفان و ساکنان
- ۱۸۷..... بند چهارم: منع تفتیش و بازرسی چند مسکن با یک حکم
- ۱۸۷..... مبحث دوم: اصول هنگام تفتیش و بازرسی
- ۱۸۸..... بند نخست: در زدن (دق الباب)

بند دوم: وارد شدن عادی و منطقی.....	۱۸۸
بند سوم: ممنوعیت ورود ثالث.....	۱۸۸
بند چهارم: هدایت ساکنین و حاضرین به محل تفتیش شده.....	۱۸۹
بند پنجم: تفتیش و بازرسی در حضور متصرف یا ارشد حاضران.....	۱۸۹
مبحث سوم: اشخاص ثالث و اصول منزل و مسکن.....	۱۹۰
بند نخست: رعایت حقوق مجاورین.....	۱۹۰
بند دوم: تفتیش و بازرسی قسمت مشاع آپارتمان.....	۱۹۱
مبحث چهارم: اصول مرتبط با ممنوعیت ورود و خروج از منزل و مسکن.....	۱۹۱
بند نخست: صلاحیت منع ورود و خروج.....	۱۹۱
بند دوم: اتخاذ تصمیم مناسب در زمان ممنوعیت ورود و خروج.....	۱۹۲
منابع و مأخذ.....	۱۹۳
آثار دیگر.....	۱۹۷

پیشگفتار

الهی، کار آن دارد که با تو کاری دارد؛ یار آن دارد که چون تو یاری دارد؛ ای دهنده‌ی عطا و پوشنده جفا؛ الهی تو خواستی و من خواستم؛ الهی نظر خود بر ما مدام کن و برداشته خود نام کن؛ الهی، تا از مهر تو اثر آمد همه مهر ما به سر آمد؛ الهی؛ هر چند که ما گنه‌کاریم تو بخاری، هر چند که ما زشت‌کاریم تو ستاری.

آزادی یکی از بارزترین حقوق طبیعی و اولیه انسان‌هاست. حقوق و آزادی‌های فردی مورد حمایت دولت‌ها قرار گرفته است و در صورت تعرض به این حقوق می‌توان به مقامات صالح قضایی مراجعه کرد. بی‌این حقوق و آزادی‌ها در برخی مواقع بانظم عمومی در تعارض قرار می‌گیرند از این جهت محفوظ نگه داشتن نظم و امنیت جامعه اقداماتی در چهارچوب قانون مقرر شده است ولی، مأموران مجری قوانین در برخی موارد، این حقوق و آزادی‌های فردی را نادیده گرفتند و بی‌وجه از کنار آن عبور می‌کنند در نتیجه آزادی فردی، با خطر جدی روبه‌رو می‌شود.

حقوق شهروندان در حریم خصوصی آنان از مهم‌ترین مصادیق حقوق بشر شناخته شده و در مبانی فقهی و دینی و اسناد بین‌المللی و به‌طور کلی در نظام‌های حقوقی اغلب کشورهای جهان و اعلامیه‌های جهانی حقوق بشر به رسمیت شناخته شده است و احترام به ارزش‌های انسانی، حفظ و اعتلای کرامت انسانی، رعایت حق عمومی همراه با تأمین آسایش و امنیت افراد، از اصولی است که مورد تأکید قوانین اساسی کشورهای و مبانی حقوق بشر قرار گرفته است. اصل احترام به حقوق بشر مشخصه دوران زمین تحول جامعه جهانی است که امروزه اکثر قریب به اتفاق کشورها آن را پذیرفته‌اند.

در واقع مقام انسان و انسانیت، کرامت انسانی و حقوق و آزادی انسان از دیرباز مورد توجه قرار گرفته و رعایت آن تأکید شده است. در قرآن کریم بارها و بارها در آیات متعدد، حریم خصوصی افراد محترم شمرده شده است و افراد از تجسس و تعرض نسبت به حریم خصوصی یکدیگر شدیداً منع گردیده‌اند. شریعت اسلام، دفاع از حریم خصوصی را نه تنها حق افراد، بلکه تکلیف آنان می‌داند. لذا هرگاه این دفاع منجر به قتل یا صدمه یا خسارتی شود در صورتی که از مراحل دفاع، تجاوز نکرده باشد مدافع از هرگونه مسئولیتی مبرا می‌باشد.

انسان‌ها همواره برآنند که بتوانند فارغ از ترس جان، مال و ناموس خود، با خیال آسوده در آرامش و امنیت زندگی نمایند. همه افراد بشر برای رسیدن به آرامش و دوری جستن از مخاطرات و مصونیت از آسیب‌هایی که حریم خصوصی‌شان را تهدید می‌کند همواره تلاش می‌نمایند.

امروزه بسیاری از اصول اساسی حقوق بشر و حقوق شهروندی از بدیهیات حقوق شناخته شده، بنابراین دولت‌ها و قدرت‌های جهانی نمی‌توانند به آسانی این حقوق را نادیده بگیرند و به بهانه‌های مختلف به حقوق شهروندی و حریم خصوصی افراد تعرض نمایند. ایجاد امنیت و آرامش در جامعه از مهم‌ترین حقوق شهروندان می‌باشد که جامعه (دولت) از رقیق به کیفر رساندن بزه‌کاران یا اعمال مجازات جایگزین حبس یا تدبیر تأمینی و تربیتی این وظیفه را بر عهده دارد. برای اجتناب از سوء استفاده احتمالی جامعه (دولت) از یک سو و حمایت اصل برائت (بی‌گناهی متهم) و پیشگیری از اشتباهات قضایی از سوی دیگر، بی‌مرحله ارتکاب بزه و اعمال کیفر، اقامه دعوا بر متهم و رسیدگی کیفری در معنای وسیع آن، امری ضروری است.

بنابراین صیانت جامعه فقط با ارتکاب کیفر مجازات برای اعمالی که بزه تلقی می‌گردد، تضمین نمی‌گردد. چرا که علاوه بر آن، قانون‌گذار باید در صدد وضع مقرراتی برآید که امکان کشف بزه و تعقیب متهم و تسبیح جرم کیفر در مورد مجرم را فراهم سازد. با وجود این، دفاع از منافع جامعه نباید منجر به نادیده گرفتن حقوق متهمان گردد. از این رو مقررات آیین دادرسی کیفری باید به گونه‌ای باشد که علاوه بر رعایت حقوق جامعه، بزه دیده، حقوق متهمان نیز در نظر گرفته شود.

آیین دادرسی کیفری را به طور قطع می‌توان یکی از مهم‌ترین قوانین رشته‌های حقوق دانست که تفتیش و بازرسی از مباحث اصلی و اختصاصی آن می‌باشد. هر چند در سایر رشته‌های حقوق نیز مانند حقوق اساسی، حقوق بشر، حقوق بین‌الملل عمومی و حقوق جزا به جهت اهمیت ویژه تفتیش و بازرسی مورد بررسی و تبیین قرار گرفته است.

جایگاه تفتیش و بازرسی در آیین دادرسی کیفری در مرحله کشف و تحقیقات مقدماتی قرار دارد که در نظام عدالت کیفری کشورمان، این مرحله بر عهده دادرسی عمومی و انقلاب است مگر در برخی موارد (جرایم تعزیری درجه ۷ و ۸، جرایم اطفال زیر ۱۵ سال، جرایم منافی عفت، جرایم در صلاحیت دادگاه بخش) که تحقیقات مقدماتی در دادرسی انجام نمی‌شود و قانون‌گذار انجام آن را بر عهده دادگاه واگذار نموده است.

یکی از روش‌های خاص و ویژه برای دستیابی آنچه که مربوط به بزه است (اشاره، علائم، دلایل، آلات و ادوات بزه مانند چاقو، اسلحه و ...) از طریق تفتیش و بازرسی

(منازل، اماکن، اسناد، اشیاء، بدنی، اطلاعات، ارتباطات و...) میسر می‌گردد. بنابراین قانون آیین دادرسی کیفری باید به‌طور دقیق و مفصل، شرایط تفتیش و بازرسی، مقامات شایسته و صلاحیت‌دار برای تفتیش و سایر مسائل مربوط به آن را بیان نماید که متأسفانه اینگونه عمل نشده است. لذا در اکثر کشورها، رویه‌های قضایی یا دکتین حقوقی در صدد تکمیل این مباحث هستند تا موارد مورد بحث در این خصوص را روشن و شفاف‌تر کنند.

در قانون آیین دادرسی کیفری، قانون‌گذار اصول و مقررات حاکم بر تفتیش و بازرسی و نحوه‌ی تفتیش و بازرسی را به‌صورت دقیق، کامل و روشن بیان ننموده که این امر موجب تشتت در تصمیمات قضایی و عملکرد محاکم و ضابطان دادگستری گردیده است. به‌طوری که مقامات قضایی و انتظامی در مواردی، اقدام به صدور بخشنامه‌هایی کرده‌اند و دادگاه انتظامی احکامات نیز در مواردی، قضات را به جهت عدم اطلاع یا عدم رعایت اصول تفتیش و بازرسی مورد مجازات انتظامی قرار داده است و از سویی وضعیت این موضوع در رویه قضایی و دکتین حقوقی، در بیشتر موارد روشن و شفاف نیست لذا بنابر آنچه بیان گردید نگرارش اثری دقیق بر موضوع تفتیش و بازرسی از اهمیت بالایی برخوردار بوده تا جلوی تعارضات و اختلاف سلیقه‌ها گرفته شود که مبادا حقوق و آزادی‌های اساسی، حقوق شهروندی و حریم خصوصی افراد به بهانه‌ها واهی مورد تجاوز قرار گیرد.

در پایان ضمن اعلام مراتب سپاس و قدردانی از تمام کسانی که ما را در نگرارش کتاب یاری نموده‌اند با تأکید بر این موضوع که اثر و کوششی خالی از ایراد، اشتباه و خطا نیست و نخواهد بود در جهت رفع آن از پژوهشگران، اساتید، اندیش‌وران و صاحبان فضل استدعا داریم که بر نگارندگان منت نهند با اطلاع و تذکر از طریق پست الکترونیکی مؤلفان و یا از طریق ناشر محترم ارائه اثر مفیدتری را در آینده ارائه آورند. بر خود فرض می‌دانیم از مدیر محترم انتشارات مجد جناب آقای دکتر سید عباس حسینی نیک به جهت آماده‌سازی و انتشار اثر مزبور کمال قدردانی و تشکر را بنماییم. امید آن است مباحث پیش رو برای جامعه حقوقی مفید و مؤثر واقع گردد.

آبان ماه ۱۳۹۷

محمدرضا الهی منش^۱

وحید پایان^۲

معصومه خدنگ